

**OGÓLNE ZASADY OCENIANIA Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE ZAKRES PODSTAWOWY – TECHNIKUM
KL. ITL w roku szkolnym 2019/2020**

ZASADY OGÓLNE:

1. Na początku każdego roku szkolnego uczniowie informowani są o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego programu nauczania oraz o zasadach przedmiotowego systemu oceniania.
2. Nauczyciel informuje uczniów i rodziców o sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.
3. Oceny są jawne – zarówno dla ucznia jak i jego rodziców.
4. Sprawdzone i ocenione prace kontrolne uczeń (jak i jego rodzic – w razie życzenia) otrzymuje do wglądu na zasadach określonych przez nauczyciela.
5. Oceny klasyfikacyjne ustala się w terminach i skali określonej w Wewnątrzszkolnym Systemie Oceniania.
6. Na ocenę śródroczną i roczną z wiedzy o społeczeństwie składa się wiedza merytoryczna, posługiwanie się terminologią właściwą przedmiotowi, umiejętność uzasadniania, argumentowania, sposób rozwiązywania problemów, kreatywność, umiejętność komunikowania, jasność, precyzyjność wypowiedzi i wykorzystywania wiedzy w nowych sytuacjach poznawczych.
7. Uczeń biorący udział w konkursach przedmiotowych na etapie szkolnym otrzymuje ocenę bardzo dobrą, a za etapy pozaszkolne ocenę bardzo dobrą lub celującą śródroczną lub roczną w zależności od rangi i tematyki konkursu.
8. Prace (zadania domowe, sprawdziany, kartkówki) wykonane niesamodzielnie oceniane będą na ocenę niedostateczną
9. Ocena śródroczna i ocena roczna nie są średnią arytmetyczną.

II. ZASADY OCENIANIA BIEŻĄCEGO:

1. zadania/prace długoterminowe:

- zadania w formie dłuższej wypowiedzi – referatu, opisu, notatki, wypracowania, albo w formie odpowiedzi na postawione pytania – łącznie do 4 prac w roku szkolnym.
- brak zgłoszenia nieodrobionej pracy domowej odkryty przez nauczyciela w czasie lekcji skutkuje oceną niedostateczną wpisaną do dziennika.
- przy ocenie pisemnej pracy domowej uwzględnia się: zgodność z tematem pracy, poprawność merytoryczną, zawartość rzeczową, wkład pracy ucznia, kreatywność, spójność językową oraz poprawność ortograficzną.

2. Kartkówki:

- 15 minutowe kartkówki (testy sprawdzające) z ostatnich trzech lekcji bieżących

- kartkówki nie są przez nauczyciela zapowiadane wcześniej i zastępują odpowiedzi ustne uczniów;
- ocena uzyskana z kartkówki nie podlega poprawie;
- zasady oceniania kartkówek:

- 90% - 100% - bardzo dobry (5)
- 75% - 89% - dobry (4)
- 51% - 74% - dostateczny (3)
- 35% - 50% - dopuszczający (2)
- 0% - 34% - niedostateczny (1)

3. Sprawdziany:

- sprawdziany przeprowadza się z większej partii materiału, po zrealizowaniu działów Programowych;
- sprawdzian jest zapowiedziany co najmniej jeden tydzień przed terminem jego przeprowadzenia i poprzedzony lekcją powtórzeniową;
- w przypadku nieobecności na sprawdzianie z powodów usprawiedliwionych uczniów zalicza sprawdzian w terminie ustalonym z nauczycielem, nie później jednak jak do 2 tygodni;
- w przypadku nieobecności nieusprawiedliwionej uczniów pisze sprawdzian w najbliższym terminie wyznaczonym przez nauczyciela
- w przypadku nieobecności nauczyciela w dniu zapowiedzianego sprawdzianu lub uzasadnionej nieobecności klasy, termin zostanie uzgodniony ponownie, ale nie obowiązuje wtedy konieczność tygodniowego wyprzedzenia oraz zasada maksymalnie 2 sprawdzianów w tygodniu;
- termin podania wyników sprawdzianu nie powinien przekraczać dwóch tygodni od czasu jego przeprowadzenia;

- zasady oceniania sprawdzianów:

- 90% - 100% - bardzo dobry (5)
- 75% - 89% - dobry (4)
- 51% - 74% - dostateczny (3)
- 35% - 50% - dopuszczający (2)
- 0% - 34% - niedostateczny (1)

- uczeń, który otrzymał ze sprawdzianu ocenę niedostateczną ma prawo do jej poprawy w ciągu dwóch tygodni od oddania przez nauczyciela ocenianych prac. W uzasadnionych przypadkach (na przykład choroba) należy poprawić ocenę niedostateczną w maksymalnym terminie dwóch

tygodni od momentu oddania prac uczniom. Pierwsza ocena, to jest niedostateczna, jest odnotowana w dzienniku obok poprawianej i obydwie są brane pod uwagę przy ustalaniu oceny śródrocznej i rocznej. Poprawa sprawdzianu odbywa się **tylko raz** w formie pisemnej lub ustnej.

4. Wypowiedź ustna:

- uczeń powinien przynajmniej raz w okresie uczestniczyć w tej formie sprawdzania wiadomości i umiejętności;
- w odpowiedzi ustnej ucznia ocenie podlega: zawartość merytoryczna wypowiedzi, w tym posługiwanie się terminologią przedmiotową, kompozycja logiczna i spójność rozwiązania, umiejętność uzasadniania i argumentowania, formułowania myśli, wyrażania sądów i opinii, jasność i precyzyjność wypowiedzi, poprawność językowa;
- wypowiedź ustna ucznia na lekcji dotyczy zawsze materiału programowego z trzech ostatnich lekcji bieżących;
- wystawiona ocena powinna być krótko uzasadniona przez nauczyciela;
- ocena z odpowiedzi ustnej ucznia nie podlega poprawie.

5. Wiedza i umiejętności:

- uczeń ma obowiązek aktywnie uczestniczyć w lekcjach i angażować się we wszelkie czynności edukacyjne podejmowane na zajęciach przedmiotowych;
- za aktywne uczestniczenie w lekcji – zgłaszanie się do odpowiedzi, kreatywną pracę w grupie zadaniowej, zgłaszanie pomysłów i rozwiązań postawionych problemów uczeń może otrzymać plusa „+”, albo za szczególne zaangażowanie nawet ocenę bardzo dobry wpisana do dziennika. Otrzymanie 5 plusów w skutkuje na koniec każdego okresu oceną bardzo dobry; natomiast 4 plusy – oceną dobry, zaś 3 plusy w rozliczeniu semestralnym daje ocenę dostateczną.
- brak jakiegokolwiek pracy ucznia na lekcji, pomimo kontroli i zwracania uwagi przez nauczyciela oraz niewykonanie żadnego ćwiczenia i zadania może skutkować oceną niedostateczną wpisaną na danej lekcji do dziennika.

III. INNE POSTANOWIENIA:

1. Każdej z wymienionych form sprawdzania wiadomości i umiejętności ucznia powinna odpowiadać jedna ocena cząstkowa w dzienniku.
2. Zaplanowane przez nauczyciela formy sprawdzające wiedzę i umiejętności uczniów są obowiązkowe.
3. Sprawdzanie osiągnięć i postępów ucznia w nauce cechuje: obiektywizm, jawność, indywidualizacja, konsekwencja i systematyczność.
4. Uczeń ma prawo do dodatkowej oceny za wykonane prace nadobowiązkowe i nadprogramowe.
5. Uczeń ma prawo żądać od nauczyciela uzasadnienia otrzymanej oceny, w razie wątpliwości i niejasności.

6. W wypadku opuszczenia przez ucznia ponad 50% zajęć lekcyjnych z historii i braku podstaw do wystawienia oceny uczeń nie jest klasyfikowany.

7. Nauczyciel w ramach indywidualnych konsultacji w wyznaczonym terminie udziela uczniom niezbędnej pomocy w opanowaniu podstawy programowej.

IV. Kryteria ocen z wiedzy o społeczeństwie

Poziom wymagań koniecznych na ocenę dopuszczającą	Uczeń: <ul style="list-style-type: none">– częściowo rozumie polecenia nauczyciela,– dysponuje niepełną wiedzą określoną w programie,– potrafi z pomocą nauczyciela nazywać i klasyfikować poznane pojęcia, zjawiska, procesy, postacie życia publicznego, podstawowe dokumenty,– wykonuje samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia,– potrafi z pomocą nauczyciela przedstawić wyniki własnej pracy w formie ustnej i pisemnej,– prowadzi zeszyt przedmiotowy.
Poziom wymagań na ocenę dostateczną	Uczeń: <ul style="list-style-type: none">– dysponuje podstawową wiedzą określoną w programie,– rozumie polecenia i instrukcje,– samodzielnie i poprawnie wykonuje proste zadania,– potrafi odnaleźć podstawowe informacje zawarte w różnego rodzaju źródłach,– dokonuje selekcji i porównania poznanych zjawisk,– umie wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce,– aktywnie uczestniczy w pracach zespołowych,– potrafi wypełnić formularz, napisać podanie, CV,– przedstawia wyniki własnej pracy w formie ustnej i pisemnej,– systematycznie prowadzi zeszyt przedmiotowy.
Poziom wymagań na ocenę dobrą	Uczeń: <ul style="list-style-type: none">– dysponuje wiedzą w zakresie podstawy programowej,

	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje interpretacji danych zawartych w różnorodnych źródłach, wykorzystuje je do rozwiązania problemu, – potrafi w sposób spójny i poprawny zaprezentować omawianą na lekcjach problematykę, – opracowuje program przedsięwzięcia, – potrafi formułować i uogólniać wnioski, – aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych, – formułuje na forum publicznym własne stanowisko i potrafi je uzasadnić, – poprawnie wykorzystuje zdobytą wiedzę w praktyce, – wykazuje zainteresowanie tematyką zajęć, starannie prowadzi zeszyt przedmiotowy.
<p>Poziom wymagań na ocenę bardzo dobrą</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dysponuje pełną wiedzą w zakresie programu szkolnego i potrafi wykorzystywać ją w różnych sytuacjach, – umie samodzielnie poszukiwać informacji i dokonywać ich selekcji oraz hierarchizowania, – potrafi dokonywać analizy i interpretacji różnych wydarzeń oraz uzasadnić własny sposób oceny, – dokonuje właściwej interpretacji nowych zjawisk, – przeprowadza wywiady, – w sposób twórczy rozwiązuje problemy, – potrafi kierować pracą zespołu, – dokumentuje efekty działań, – potrafi zorganizować debatę publiczną i ją podsumować, – podejmuje skuteczne działania w instytucjach życia publicznego, – uczestniczy i osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych, – wykonuje zadania indywidualne, systematycznie wykorzystując dodatkową literaturę, – ocenia otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną zgodnie z przyjętymi kryteriami wartości.
<p>Poziom wymagań na ocenę celującą</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dysponuje pełną wiedzą z podstawy programowej, – wykazuje się opanowaniem wszystkich umiejętności określonych w podstawie programowej, – współpracuje z nauczycielem, rozwija własne zainteresowania,

	– wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem i dysponuje pogłębioną wiedzą o zjawiskach i procesach społecznych,– chętnie podejmuje się zadań dodatkowych,– wykazuje się aktywnością i inicjatywą o charakterze obywatelskim w szkole i poza nią,– przedstawia wyniki samodzielnej pracy przygotowanej z wykorzystaniem warsztatu naukowego,– osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych,– realizuje projekty edukacyjne,– prezentuje raport z własnego działania i grupy,– prezentuje swoje dokonania w klasie lub na lekcjach otwartych w formie: odczytu, wykładu, prelekcji czy debaty.

Kryteria oceniania z wiedzy o społeczeństwie dla kl. I Wymagania na poszczególne oceny

Uwaga dotycząca oceniania na każdym poziomie wymagań

Aby uzyskać kolejną, wyższą ocenę, uczeń musi opanować zasób wiedzy i umiejętności z poprzedniego poziomu.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział I: Obywatel						
1. Obywatelstwo polskie i unijne	<ul style="list-style-type: none"> - istota obywatelstwa - nabywanie i uzyskiwanie obywatelstwa - obywatelstwo polskie - obywatelstwo unijne - obywatelstwo a narodowość - społeczeństwo obywatelskie - obywatelskie nieposłuszeństwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelstwo, społeczeństwo obywatelskie, państwo prawa, - wymienia dwa podstawowe sposoby nabywania obywatelstwa (prawo krwi, prawo ziemi) - wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: obywatelskość, pluralizm polityczny, decentralizacja władzy państwowej - przedstawia sposób nabywania obywatelstwa w Polsce - wyjaśnia znaczenie posiadania obywatelstwa polskiego i unijnego, - wymienia i opisuje warunki rozwoju społeczeństwa obywatelskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: nieposłuszeństwo obywatelskie - wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością - wymienia i opisuje inne niż prawo krwi i prawo ziemi sposoby uzyskania obywatelstwa - charakteryzuje sposób nadawania obywatelstwa polskiego i zrzekania się go - opisuje cechy charakterystyczne społeczeństwa obywatelskiego - wyjaśnia cele, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna postać H.D. Thoreau - wyjaśnia znaczenie terminu: subsydiarność - wskazuje uprawnienia wynikające z posiadania obywatelstwa unijnego - wskazuje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia korzyści płynące z posiadania obywatelstwa, w tym obywatelstwa unijnego - ocenia, czy społeczeństwo polskie spełnia kryteria społeczeństwa obywatelskiego

				przedstawia cechy charakterystyczne obywatelskiego nieposłuszeństwa		
2. Proces wyborczy	<ul style="list-style-type: none"> - relacje władza-obywatel - formy sprawowania władzy przez obywateli - rola wyborów we współczesnej demokracji - prawo wyborcze - cenzus wyborczy - przymiotniki wyborcze - charakterystyka wyborów w Polsce - referendum ogólnokrajowe i lokalne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia, czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze - wskazuje różnice między demokracją pośrednią a bezpośrednią - określa cenzus wyborczy obowiązujący w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: suwerenność narodu, prawo wyborcze, kodeks wyborczy, referendum - wyjaśnia rolę wyborów w państwie demokratycznym - wymienia przymiotniki wyborcze - wymienia rodzaje referendum przyjęte w prawodawstwie polskim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje zasady przeprowadzania wyborów w Polsce - przedstawia zasady głosowania poza miejscem zamieszkania - charakteryzuje zasady przeprowadzania referendum lokalnego i ogólnokrajowego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: uczestnictwo polityczne - wymienia formy partycypacji obywateli w życiu politycznym państwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie wyborów dla współczesnej demokracji
3. Życie publiczne	<ul style="list-style-type: none"> - życie publiczne - inicjatywa obywatelska - petycja, skarga i list otwarty - manifestacje, demonstracje i pikiety - strajki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: inicjatywa obywatelska, petycja, list otwarty - pisze petycję według wzoru 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: życie publiczne, skarga, zgromadzenie, strajk - opisuje zasady i sposób zalegalizowania zgromadzenia - wymienia cele i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między petycją, skargą i listem otwartym oraz wymienia elementy tych pism - wymienia i charakteryzuje inne niż ostrzegawczy i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje przebieg procesu legislacyjnego obywatelskiego projektu ustawy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ aktywności obywatelskiej na kształtowanie się życia publicznego

			rodzaje strajku (ostrzegawczy, zakładowy)	zakładowy formy strajku		
4. Jak załatwić sprawę w urzędzie?	<ul style="list-style-type: none"> - administracja publiczna i jej struktura - administracja rządowa - administracja samorządowa - kompetencje urzędów w Polsce - podstawowe dokumenty współczesnego obywatela (dowód osobisty, paszport, prawo jazdy) - zasady rejestracji pojazdu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie, gdzie i w jaki sposób uzyskać dowód osobisty, paszport i prawo jazdy oraz zarejestrować pojazd - wypełnia wnioski o wydanie dowodu osobistego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zna zasady prawidłowego wypełniania formularzy - wyjaśnia znaczenie terminów: administracja publiczna, administracja rządowa, administracja samorządowa - wymienia organy administracji publicznej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: służba cywilna - wyjaśnia, jaką funkcję pełni dowód osobisty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strukturę i zadania administracji rządowej i samorządowej - wymienia rodzaje paszportów i ich cechy charakterystyczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia stopień znajomości procedur podejmowania decyzji administracyjnych - ocenia działalność urzędów w Polsce
5. Informacja publiczna i e-urząd	<ul style="list-style-type: none"> - informacja publiczna i jej charakterystyka - sposoby udostępniania informacji publicznej - prawa obywatela wobec urzędu - skuteczne załatwianie sprawy - odwołanie od decyzji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: informacja publiczna - wskazuje elementy składowe podania - pisze podanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: urząd elektroniczny - opisuje cechy charakterystyczne informacji publicznej - wymienia sposoby udostępniania informacji publicznej - charakteryzuje prawa obywatela wobec rządu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia sposób odwoływania się od decyzji urzędu - pisze odwołanie od decyzji urzędu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady spraw i opisuje sposób ich załatwiania za pośrednictwem ePUAP - wypełnia wniosek o udostępnienie informacji publicznej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie dostępu do informacji publicznej dla funkcjonowania demokratycznego społeczeństwa

	- Elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej (ePUAP).		- wymienia ułatwienia, jakie niesie obywatelom e-urząd			
Rozdział II: Prawo						
1. Prawo i jego funkcje	<ul style="list-style-type: none"> - pojęcie i funkcje prawa - charakter i rodzaje norm społecznych - norma prawna a przepis prawny - prawo naturalne i pozytywne - praworządność - rodziny prawa - cechy systemu prawnego - zasady prawa - kultura prawna i postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo, praworządność - wymienia rodzaje norm społecznych - wymienia postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: norma prawna, przepis prawny, kultura prawna - opisuje rodzaje norm społecznych - charakteryzuje funkcje prawa - wymienia i opisuje najczęściej stosowane zasady prawa wywodzące się z prawa rzymskiego - charakteryzuje postawy obywateli wobec prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo naturalne, prawo pozytywne, prawo stanowione - opisuje cechy charakterystyczne norm społecznych - charakteryzuje rodziny prawa i podaje ich przykłady - opisuje cechy systemu prawnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: prawo zwyczajowe, prawo powszechne zwyczajowe - rozpoznaje części składowe normy prawnej - wskazuje różnice między prawem naturalnym a pozytywnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia postawy obywateli wobec prawa - ocenia kulturę prawną społeczeństwa w Polsce
2. Źródła i obszary prawa	<ul style="list-style-type: none"> - źródła prawa - źródła poznania prawa - hierarchia aktów prawnych w Polsce - prawo wspólnotowe jako źródło prawa w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia źródła prawa obowiązujące w Polsce - przedstawia podział prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: źródła prawa, prawo wewnętrzne, prawo międzynarodowe, prawo publiczne, prawo prywatne, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje źródła prawa obowiązujące w Polsce i zna ich hierarchię - wymienia cechy charakterystyczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: prawo wspólnotowe - rozróżnia i opisuje źródła prawa wspólnotowego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem zależności między prawem unijnym a prawem polskim

	<p>Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> - podział prawa - stosowanie prawa 		<p>prawo materialne, prawo formalne</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje podział prawa - opisuje etapy działalności prawnej 	<p>prawa wewnętrznego, międzynarodowego, publicznego, prywatnego, materialnego i formalnego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami prawa 	
<p>3. Gałęzie prawa wewnętrznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - gałęzie polskiego prawa wewnętrznego - prawo karne i jego zasady - prawo cywilne - prawo administracyjne - inne ważniejsze gałęzie prawa w Polsce i ich cechy charakterystyczne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: kodeks, przestępstwo, grzywna - wymienia rodzaje kar przewidzianych w polskim <i>Kodeksie karnym</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: osoba fizyczna, osoba prawna, akt administracyjny - wymienia źródła prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - przedstawia cechy charakterystyczne prawa karnego, cywilnego i administracyjnego - wymienia inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje zasady obowiązujące w prawie karnym - wyjaśnia różnicę między zdolnością prawną a zdolnością prawnych - opisuje podział prawa cywilnego - charakteryzuje inne niż prawo karne, cywilne i administracyjne gałęzie prawa w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje relacje prawne przewidziane w prawie administracyjnym - przedstawia podział aktów administracyjnych i wskazuje ich przykłady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem nadmiernej ilości regulacji prawnych w Polsce - ocenia problem zaostrowania kar za najcięższe przestępstwa
<p>4. Władza sądownicza w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka władzy sądowniczej - dwuinstancyjność sądownictwa - struktura władzy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: sędzia, ławnik - charakteryzuje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: kasacja, apelacja, skarga konstytucyjna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady, jakimi powinni kierować się sędziowie i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje skład i zadania Krajowej Rady Sądownictwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę ławników w systemie sądownictwa polskiego

	<p>sądowniczej w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krajowa Rada Sądownictwa - Sąd Najwyższy - sądy powszechne - sędziowie sądów powszechnych - ławnicy - sądy administracyjne i wojskowe - Trybunał Konstytucyjny - Trybunał Stanu 	<p>strukturę władzy sądowniczej w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w Polsce - wyjaśnia, na czym polega immunitet sędziowski oraz konstytucyjne zasady niezawisłości i nieusuwalności sędziów - omawia zadania ławników 	<p>członkowie trybunałów</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia warunki, jakie musi spełniać kandydat na ławnika i sposób jego wyboru - opisuje zadania Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych - przedstawia uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu - charakteryzuje procedurę wszczynania postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Stanu 	
5. Postępowanie sądowe	<ul style="list-style-type: none"> - postępowanie sądowe - sprawy cywilne - sprawy karne - sprawy administracyjne - proces cywilny - pozew w procesie cywilnym - proces karny - zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa - sądy polubowne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie sądowe, strona powodowa (powód), strona pozwana (pозwany), - wymienia uczestników procesu cywilnego i procesu karnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: przestępstwo, wykroczenie, mediacja, sąd polubowny - wskazuje przykłady spraw rozpatrywanych przez sądy cywilne, karne i administracyjne - wymienia prawa ofiary, świadka i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przebieg procesu cywilnego i procesu karnego - wskazuje różnice między procesem cywilnym i karnym - wyjaśnia sposób postępowania po złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa - wymienia cechy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: postępowanie procesowe, postępowanie nieprocesowe, postępowanie przygotowawcze - wskazuje różnice między postępowaniem procesowym a nieprocesowym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia rolę mediacji w postępowaniu sądowym - ocenia świadomość prawną społeczeństwa polskiego

			oskarżonego w procesie karnym	dobrego mediatora - sporządza według wzoru pozew w procesie cywilnym i zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa	- omawia sposób postępowania przed sądem polubownym	
6. Organy ścigania	<ul style="list-style-type: none"> - prokuratura i jej struktury - zadania prokuratury - Krajowa Rada Prokuratury - policja – struktura i zadania - działalność i uprawnienia policji - zadania innych służb mundurowych - dzielnicowy - prokuratura i policja w postępowaniu karnym - formy postępowania przygotowawczego - Interpol 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cele i strukturę policji - opisuje zadania policji i innych służb mundurowych - wymienia uprawnienia policjantów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia cele i strukturę prokuratury - charakteryzuje zadania prokuratorów - charakteryzuje formy działania i zadania dzielnicowych - wyjaśnia rolę policji i prokuratury w postępowaniu karnym 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje strukturę prokuratury - opisuje sposób powoływania i uprawnienia prokuratora generalnego - wyjaśnia, jakie znaczenie dla działalności prokuratury ma jej hierarchiczność - charakteryzuje różne sfery działalności policji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia zadania Krajowej Rady Prokuratorów - wskazuje różnice między śledztwem a dochodzeniem - omawia skutki postępowania przygotowawczego - opisuje strukturę i zadania Interpolu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia poziom i poczucie bezpieczeństwa współczesnych Polaków
7. Nietelni wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> - przestępczość nietelnych - odpowiedzialność 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcia: nietelnego w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozumie pojęcie: procesu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje sposób 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia przestępczość 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia poziom przestępczości wśród

	<p>prawna nieletnich</p> <ul style="list-style-type: none"> - sądy rodzinne - środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych - konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów - proces resocjalizacji 	<p>prawie cywilnym i karnym</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przejawy demoralizacji nieletnich i popełniane przez nich czyny karalne - omawia konsekwencje zażywania alkoholu i narkotyków oraz palenia papierosów 	<p>resocjalizacji</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa granice prawnej odpowiedzialności nieletnich - omawia zadania sądów rodzinnych - wymienia środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - charakteryzuje przepisy prawne dotyczące sprzedaży narkotyków i alkoholu nieletnim oraz palenia w miejscach publicznych 	<p>funkcjonowania sądów rodzinnych w sprawach przestępczości nieletnich</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje środki stosowane przez sądy rodzinne wobec nieletnich - omawia zasady niezbędne w skutecznym procesie resocjalizacji 	<p>nieletnich na przykładzie wybranych artykułów z <i>Kodeksu wykroczeń</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia uwarunkowania rozstrzygania spraw nieletnich przez organy państwowe 	<p>nieletnich i problem zaostżenia kar wobec nich</p>
--	--	---	--	---	---	---

Rozdział III: Prawa człowieka

<p>1. Czym są prawa człowieka?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka i ich charakter - historia praw człowieka - <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> - generacje praw człowieka - prawa człowieka - dokumenty - prawa człowieka - 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu: prawa człowieka - omawia charakter praw człowieka - wymienia fundamentalne dla praw człowieka dokumenty stworzone przez Radę Europy i ONZ 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa człowieka zapisane w <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i> oraz prawa dziecka zapisane w <i>Konwencji praw dziecka</i> - rozróżnia i charakteryzuje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa przynależne do konkretnej generacji praw człowieka - omawia strukturę i zadania instytucji stojących na straży praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje historię praw człowieka - wymienia historyczne akty prawne, które miały wpływ na kształtowanie się praw człowieka - charakteryzuje treść dokumentów dotyczących praw 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem tzw. czwartej generacji praw człowieka
------------------------------------	---	---	--	---	--	---

	instytucje. - <i>Konwencja praw dziecka</i>		generacje praw człowieka - wymienia instytucje, które stoją na straży praw człowieka		człowieka, uchwalonych przez Radę Europy i ONZ	
2. Międzynarodowy system ochrony praw człowieka	- system ochrony praw człowieka (Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rada Europy, Unia Europejska) - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu i jego zadania - Europejska Karta Społeczna - Urząd Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - Unia Europejska a prawa człowieka - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie - Prawa człowieka a organizacje pozarządowe (Amnesty	Uczeń: - wymienia prawa człowieka uregulowane w <i>Europejskiej Karcie Społecznej</i> oraz <i>Karcie praw podstawowych</i> - wymienia ważniejsze organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka	Uczeń: - wyjaśnia, jak funkcjonuje system ochrony praw człowieka - omawia zadania ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej w dziedzinie praw człowieka - wymienia zadania OBWE - wyjaśnia wpływ organizacji pozarządowych na przestrzeganie praw człowieka	Uczeń: - charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - omawia wpływ Unii Europejskiej na kształtowanie europejskiego systemu ochrony praw człowieka - omawia strukturę ONZ, Rady Europy i Unii Europejskiej i jej wpływ na przestrzeganie praw człowieka - charakteryzuje zasady funkcjonowania Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - charakteryzuje cele i zadania ważniejszych	Uczeń: - opisuje zasady i sposób składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - wypełnia formularz skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka według wzoru - omawia zadania Komisarza Praw Człowieka Rady Europy - wyjaśnia okoliczności powstania OBWE i jej strukturę	Uczeń: - ocenia sposoby i skuteczność metod walki z łamaniem praw człowieka

	International, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Human Rights Watch)			organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka		
3. Ochrona praw i wolności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> - prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i> - Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich - Urząd Rzecznika Praw Dziecka - prawo do prywatności - prawa jednostki w kontaktach z mediami - skarga konstytucyjna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia prawa oraz wolności człowieka i obywatela zapisane w <i>Konstytucji RP</i> - wyjaśnia, na czym polega prawo do prywatności i wskazuje jego zakres - określa prawa jednostki w kontaktach z mediami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jakie są prawne uwarunkowania ograniczenia praw i wolności zapisanych w <i>Konstytucji RP</i> - charakteryzuje zadania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje sposób powoływania oraz funkcjonowania rzecznika praw człowieka i rzecznika praw dziecka - przedstawia zasady składania skargi konstytucyjnej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasady i procedury zwracania się z wnioskiem do rzecznika praw obywatelskich i rzecznika praw dziecka - pisze skargę do rzecznika praw obywatelskich według wzoru - wskazuje elementy skargi konstytucyjnej oraz skutki prawne jej uznania przez Trybunał Konstytucyjny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia problem ochrony praw i wolności w Polsce
4. Łamanie praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> - przyczyny łamania praw człowieka - międzynarodowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice w przestrzeganiu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, że nacjonalizm,

	<p>prawo humanitarne konfliktów zbrojnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - łamanie praw kobiet - łamanie praw dziecka - wolność wyznania - problem uchodźców - łamanie praw człowieka w Europie (nacjonalizm, szowinizm, rasizm, antysemityzm, ksenofobia) - dopuszczalne ograniczenie praw człowieka 	<p>nacjonalizm, rasizm, antysemityzm</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny łamania praw człowieka 	<p>szowinizm, ksenofobia</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje przyczyny łamania praw człowieka - wskazuje przykłady państw, w których nie przestrzega się praw człowieka lub są one zagrożone - omawia przykłady łamania praw kobiet i dzieci - podaje przykłady łamania wolności wyznania - wymienia przyczyny uchodźstwa we współczesnym świecie 	<p>międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia cele i zasady konwencji genewskich i uzupełniających je protokołów - omawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie - charakteryzuje przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii - wyjaśnia, w jakich okolicznościach można ograniczyć prawa człowieka 	<p>praw człowieka między rozwiniętymi krajami</p> <ul style="list-style-type: none"> - demokratycznymi a państwami, które powstały w XX w. i nie mają tradycji demokratycznych - opisuje działalność Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców 	<p>szowinizm, rasizm, antysemityzm i ksenofobia stanowią przykłady łamania praw człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia przejawy nacjonalizmu, szowinizmu, rasizmu, antysemityzmu, ksenofobii
--	---	--	--	---	---	--

Rozdział IV: Edukacja i praca

<p>1. System edukacji w Polsce</p>	<ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka polskiego systemu edukacji - zadania MEN i samorządów - zadania szkoły - statut i inne szkolne dokumenty 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zadania szkoły - wymienia prawa i obowiązki ucznia - wyjaśnia, jakie są konsekwencje niedopełniania 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje system edukacji w Polsce - wyjaśnia, jaką rolę w szkole pełni statut 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania MEN i samorządów lokalnych w dziedzinie edukacji - wymienia inne niż statut dokumenty obowiązujące w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polegają zadania szkoły w zakresie nauczania i pracy opiekuńczo-wychowawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia skuteczność polskiego systemu edukacji
------------------------------------	---	---	--	--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - prawa i obowiązki uczniów - postępowanie w sytuacji złamania praw ucznia - konsekwencje niedopełnienia obowiązków szkolnych 	obowiązków szkolnych		<p>szkole</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje procedurę postępowania w przypadku złamania praw ucznia 		
2. Polskie szkoły wyższe	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja studiów – system boloński - zalety i wady systemu bolońskiego - wybór kierunków studiów - zasady przyjmowania kandydatów na uczelnie wyższe - warunki przyjęć na uczelnie - charakterystyka wybranych kierunków studiów - kształcenie ustawiczne - edukacyjne programy unijne - program <i>Comenius</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa kryteria wyboru kierunku studiów - wyjaśnia, na czym polega kształcenie ustawiczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega system boloński w organizacji studiów wyższych - przedstawia zasady i warunki przyjęć na wyższe uczelnie - wymienia edukacyjne programy unijne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje wybrane kierunki studiów - wyjaśnia, na czym polega istota programu <i>Comenius</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia przebieg postępowania kwalifikacyjnego na wybrany kierunek studiów i sposób obliczania ilości punktów - charakteryzuje ofertę edukacyjnych programów unijnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia system boloński wskazując jego zalety i wady - ocenia znaczenie kształcenia ustawicznego dla gospodarki i społeczeństwa
3. Kształcenie za	- możliwości	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

granicą	kształcenia za granicą - charakterystyka kształcenia wyższego w wybranych krajach UE - matura międzynarodowa - program matury międzynarodowej	- przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych za granicą	- przedstawia zasady podejmowania studiów wyższych i warunki kształcenia się za granicą	- wyjaśnia, na czym polega program matury międzynarodowej - wymienia korzyści, jaki daje uczniom realizowanie programu matury międzynarodowej	- charakteryzuje szkolnictwo wyższe w wybranych krajach UE	- ocenia problem tzw. drenażu mózgow z punktu widzenia interesów Polski
4. Podróżowanie po Europie i świecie	- obywatel w podróży - utrata dokumentów za granicą - Europejska Karta Ubezpieczenia Zdrowotnego - strefa Schengen i jej granice - charakterystyka zjawiska terroryzmu	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: strefa Schengen, terroryzm - wyjaśnia, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Zagranicznych dba o interesy Polaków przebywających za granicą	Uczeń: - przedstawia procedurę postępowania w przypadku utraty dokumentów lub problemów zdrowotnych podczas pobytu za granicą - wyjaśnia, jak funkcjonuje strefa Schengen - wymienia cechy charakterystyczne zjawiska terroryzmu	Uczeń: - opisuje dokumenty zdrowotne, niezbędne podczas pobytu za granicą - opisuje zasady przekraczania granic zewnętrznych i wewnętrznych strefy Schengen - charakteryzuje miejsca szczególnie narażone na terroryzm	Uczeń: - wyjaśnia okoliczności powstania strefy Schengen - omawia zasady przewozu żywności i leków w komunikacji samolotowej - opisuje sytuacje, które powinny wzbudzić obawy zagrożenia atakiem terrorystycznym	Uczeń: - ocenia rolę strefy Schengen dla obywateli Unii Europejskiej
5. Praca w Polsce i za granicą	- praca młodzieży w UE - dziecko i młodociany a problem podejmowania	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów: umowa-zlecenie, umowa o dzieło, umowa o pracę	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminu: Europass - wyjaśnia uwarunkowania podejmowania	Uczeń: - wymienia formalności związane z rejestracją i podejmowaniem	Uczeń: - wyjaśnia, jaką rolę dla młodych ludzi mają uregulowania prawne	Uczeń: - ocenia problem emigracji ludzi młodych w poszukiwaniu pracy

	<p>pracy</p> <ul style="list-style-type: none"> - praca młodocianych w Polsce - praca w Wielkiej Brytanii - podatki i umowy - Europass - powrót do kraju 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia obowiązki pracodawcy zatrudniającego młodocianych pracowników 	<p>pracy przez młodocianych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia zasady zatrudniania młodocianych w Polsce - wyjaśnia rolę Europass w podejmowaniu pracy za granicą przez młodych ludzi 	<p>pracy za granicą na przykładzie Wielkiej Brytanii</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice w umowach podpisywanych z młodymi pracownikami - wymienia ułatwienia w powrocie do kraju Polaków pracujących za granicą 	<p><i>Europejskiego paktu na rzecz młodzieży</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje dokumenty wchodzące w skład Europass - sporządza Europass-CV według wzoru 	
--	---	---	--	--	--	--